

filologiya fanlari doktori, professor
Hamid G'ulomovich Ne'matov
tavalludining 80 yilligiga bag'ishlanadi

**FILOLOGIK
TADQIQOTLAR:
MUAMMO VA YECHIM**
mavzusida xalqaro ilmiy-nazariy anjuman
MATERIALLARI

2021-yil 22-noyabr

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
DAVLAT TILINI RIVOJLANTIRISH DEPARTAMENTI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI
UNIVERSITETI
BUXORO VILOYATI PEDAGOG XODIMLAR MALAKASINI OSHIRISH
VA QAYTA TAYYORLASH INSTITUTI**

**“FILOLOGIK TADQIQOTLAR: MUAMMO VA YECHIM”
mavzusida xalqaro ilmiy-nazariy anjuman
materiallari**

(filologiya fanlari doktori, professor Hamid G‘ulomovich Ne‘matov
tavalludining 80 yilligiga bag`ishlanadi)

**«ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ПРОБЛЕМА И
РЕШЕНИЕ»**

материалы международной научной конференции
(доктор филологических наук, профессор Хамид Гуломович
Нематов
посвящается к 80-летию со дня рождения)

**“PHILOLOGICAL RESEARCH: PROBLEM AND SOLUTION”
international scientific conference**

(doctor of Philology, Professor Hamid Gulomovich Nematov
dedicated to the 80th birthday anniversary)

Buxoro – 22-noyabr, 2021-yil

Anjuman O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2021-yil 16-iyundagi oliy ta‘lim tizimidagi ustuvor vazifalarga bag‘ishlangan videoselektor yig‘ilishi, “O‘zbekiston Respublikasi xalq ta‘limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi hamda “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi farmonlariga muvofiq tashkil etilmoqda.

Anjumanning maqsadi: filologiya fanlari doktori, professor Hamid G‘ulomovich Ne‘matov tavalludining 80 yilligini keng nishonlash va o‘zbek tilshunosligi XXI asr birinchi choragida, filologiyada o‘z yechimini kutayotgan dolzarb masalalar, til ta‘limida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish, o‘zbek va xorijiy tillarni qiyosiy o‘rganish masalalarini ta‘limning yetakchi mutaxassislar bilan tajriba almashish hamda ushbu sohadagi so‘nggi tadqiqot usullarini ommalashtirishdan iborat.

DASTURIY QO‘MITA

Xamidov O. X. – BuxDU rektori, i. f. doktori, professor, rais;

Qahhorov O.S. – BuxDU ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, i.f.doktori, rais o‘rinbosari;

Jamoliddinova O. – Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi maslahatchisi, a‘zo;

Jumayev R.G‘. – BuxDU o‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, i.f.doktori (PhD), dotsent, a‘zo;

Qahhorov S.Q. – BuxDU kasaba uyushmasi raisi, p.f.doktori, professor, a‘zo;

Rajabov D.Z. – BuxDU filologiya fakulteti dekani, f.f.doktori (DSc), dotsent, a‘zo;

O‘rayeva D.S. – BuxDU filologiya fakulteti professori, f.f.doktori, a‘zo;

Abuzalova M.Q. – BuxDU filologiya fakulteti professori, f.f.doktori, a‘zo;

Axmedov A.R. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini mudiri, f.f.nomzodi, dotsent, a‘zo;

Eshonqulov H.P. – BuxDU o‘zbek tili va adabiyoti kafedrasini mudiri, f.f.doktori, dotsent, a‘zo;

Yuldasheva D.N. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini professori, p.f.nomzodi, a‘zo;

Nazarova S.A. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini dotsenti, f.f.nomzodi, a‘zo.

Toirova G.I. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini dotsenti, f.f.f.doktori (PhD), a‘zo;

TASHKILIY QO‘MITA

Axmedov A.R. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini mudiri, f.f.nomzodi, dotsent, rais;

Toirova G.I. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini dotsenti, f.f.f.doktori (PhD), rais o‘rinbosari;

Safarov A.K. – Buxoro viloyati PXMOQTI rektori, p.f.nomzodi, dotsent, a‘zo;

Mengliyev B.R. – Toshkent DO‘TAU professori, f.f.doktori, a‘zo;

Ne‘matova G.H. – Buxoro viloyati PXMOQTI prorektori, f.f.nomzodi, dotsent, a‘zo;

Hamroyeva Sh.M. – Toshkent DO‘TAU doktoranti, f.f.doktori (DSc), dotsent, a‘zo;

Qilichev B.E. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini dotsenti, f.f.nomzodi, a‘zo;

Ne‘matova L.H. – BuxDU rus tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti, f.f.nomzodi, dotsent, a‘zo;

Asadov T.H. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini dotsenti, f.f.nomzodi, a‘zo;

Hojiyeva M.Y. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini o‘qituvchisi, a‘zo.

Yoqubova Sh. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini o‘qituvchisi, a‘zo.

Mas‘ul muharrir:

Axmedov A.R. – filologiya fanlari nomzodi, dotsent

Taqrizchilar:

Abuzalova M.Q. – filologiya fanlari doktori, professor

Yuldasheva D.N. – pedagogika fanlari nomzodi, professor

Toirova G.I. – f.f.f.doktori (PhD), dotsent

chalqanchasiga yiqilib tushibdi. Shunda ko‘zi osmondagi oyga tushibdi. «Xayriyat, chiqarib olibman-ku», - degan ekan afandi o‘zidan mamnun bo‘lib”.

Bunday latifalar bilan tanishish, ayniqsa, hikoya qilish mahoratiga ega inson ijrosida tinglash odamga huzur bag‘ishlaydi. Biz avval aytganimizdek, bu turdagi latifalarda tinglovchi sodda afandi qarorlaridan kuladi. Lekin shuni ham qayd qilish lozimki, xalq bu bilan nima demoqchi ekanini tushunib yetishga ham harakat qilish zarar keltirmaydi. Ehtimol, dono xalq shu kabi latifalar vositasida «Sen bunchalik sodda bo‘lma!» demoqchimi? Xulosa chiqarish har kimning o‘ziga havola.

Shunday qilib, xalq latifalari og‘zaki ijodning ajralmas qismi sifatida qadimgi qadriyatlarning durdonalaridan hisoblanadi. Ularda afandi timsolida xalqning o‘z farzandlariga har qanday mushkul sharoitning ham munosib yechimi borligini uqtirishga da‘vat seziladi. Eng muhimi, ana shu yechimni topa bilish mahoratida.

Adabiyotlar:

1. Imomov K., Mirzayev T., Sarimsoqov B., Safarov O. O‘zbek xalq og‘zaki poetik ijodi. - T.: O‘qituvchi, 1990. – B. 216-226.
2. Yo‘ldosheva F. O‘zbek latifalarida Nasriddin afandi obrazi. - T.: Fan, 1979.
3. Shoh Akbar va dono Birbol. - T., 1994.
4. Afandi latifalari. - T., 1989.
5. Sarimsoqov B. Lof / O‘zbek folklori ocherklari. 2-tom. - T.: Fan, 1989.
6. Hojiahmedov A. Mumtoz badiiyat malohati. - T.: Sharq NMAK, 1999. – B. 9.

ҚУЁШНИ – ИССИҚНИ СОҒИНИШ ИЗТИРОБИ

(Самандар Воҳидов шеърлари асосида)

DOI: 10.53885/edinres.2021.49.53.051

Сафарова Ҳилола Охунжоновна,

БухДУ ўзбек тили ва
адабиёти кафедраси доценти

Аннотация. Шоир куз тасвиридан қиш манзаралари тасвирига ўтиб: ”Қиш тонгидаги туш” (1977), ”Қишлоқда қор ёққан кун” (1988), ”Қорда қолган гул” (1991), ”Янги йил келади оппоқ отида” (2001), ”Қиш лавҳалари” (1986-87), ”Февраль” (2001) каби қатор шеърларини ёзди.

Калит сўзлар: Самандар Воҳидов шеърляти, қуёш, ҳарорат, соғинч

Айталик, ”Қиш лавҳалари” тўрт бўлимдан иборат бўлиб, биринчи бўлимида қишнинг бошланиши манзараси майсалардан яшилликнинг кетиши ”қувончидан қора ранг соча” бошлаган қарғаларнинг ”терақлару толларга қора кафан кийдириши” фонида тасвирланган. Қиш қора рангда намоён бўлса-да, ер ҳали ўз бағрида ”яшил мулки бехатар” сақланаётганини, улар эрта-индин яна ям-яшил майса бўлиб ўсишини билса-да, лекин “дунёни қора рангда кўриб дилхун инграши” тасвирланади. Иккинчи бўлимда қишга арча ва қайин муносабатлари фонида ахлоқий баҳо бериш йўлидан борилади. Қаранг-а, ”қиш қаҳридан яланғоч қайин” арчани қор ёққан сайин яшнаб боришини кўриб, ”бахорни ҳам шу либосда кутиб олди, ёзни ҳам шу кийимда алдади, энди ишга ҳам шу кўйлақда ноз қиляпти” деб суюқоёқликка чиқариб таъна қилади. Ўз навбатида арча ҳам қайинга баҳорга вафо илмади, баҳор ҳадя этган кўйлақни ”изғиринга тарож қилдириб”, оппоқ баданини кўз-кўз қилиб, ”қиш кўйнига яланғоч кирган” беҳаёга менгзайди. Шу тариқа шоир арча тимсолида гўзаллигини пеш қилувчи танноз қизлар ва қайин тимсолида ярим яланғоч юришни одат қилган беҳаёларга шаъма қилади.

Шеърнинг учинчи бўлимида оппоқ қор билан қопланган далалар ва уларга қўнган қора қарғалар – оппоқ қоғоз ва унга сачраган сиёҳга менгзалса, булутлар сарбонидан ажралган қарвондай талмовсираб йўрғалиши манзараси чизилиб, қиш ҳақидаги тасаввур тўлдирилади, мукаммаллаштирилади. Қиш ҳатто балхий тутнинг панжаларини ҳам

зиркиратган, шу боис у исиниб олиш мақсадида куёшга ҳар қанча қўл чўзмасин, куёш унга тунд қарайди, гўё ер билан иш риштаси узилгандай. Рассомона кўз билан сўзда чизилган бу манзарадан ҳайратланмасликнинг иложи йўқ. Шоир қўллаган бетакрор ўхшатишлар ва бошқа бадий деталлар орасидаги мутаносибликлар ана шу ҳайратланиш заминига айланган.

Шеърнинг тўртинчи бўлимида кишнинг инжиқ феъли ҳақида ўйлаган лирик қаҳрамон баҳор соғинчи билан яшайди. Қишда ёққан ёмғир шу орзусига етишувига йўл очиб берувчи восита. Аммо шоир талқинидаги киш анчайин шафқатсиз. Хусусан, изғирини ва қори гулларни хазон этишга уста. Шоир ана шундан алағда. ”Қорда қолган гул” шеърида, шу ташвишини ифодаларкан, қор хазон этган гул – бемаврид сўндирилган севгига ачиниш мотивига айланган. Шоир қор сўлдирган гулга ачиниб мурожаат қилади:

Тўлсанг – нурга тўлгин, қорга тўлмагин,
Кулсанг – қониб кулгин, бўзлаб кулмагин,
Сўлсанг – ёниб сўлгин, музлаб сўлмагин,
Гулгинам, шу қисмат сенга равоми?.. [2; 104]

Шоир лирик қаҳрамони севгилисига ҳамдардлиги изҳорининг бадий жозибаси ва таъсирчанлигини кучайтиришда тарсеъ санъатидан фойдаланган, унда дастлабки уч сатрдаги деяри барча сўзлар ўзаро қофияланиб, изҳор қилинаётган тасалли ва ҳамдардлик руҳининг теранлигини таъминлаган.

Албатта, кишнинг етакчи атрибути – изғирин ва қаҳратон совуқлари ҳамда қор ва ёмғир, қор ва ёмғирнинг совуқдан музлаши туфайли оёқ остининг тойғончиққа айланиши, кўчаларнинг лойлиги, томлар боғотларини сумалаклар қоплаши. Киш шу феълига амал қилиб, ўз муддатида кишлигини қилса – табиийки, аввало, ер парқу қор кўрпаси остида яйраб тин олади, келаси йил ҳосилига ҳомилаликка тайёрлана боради. Аммо таассуфлар бўлсинки, гоҳо киш номига лойиқ келмайди, ”заминни ўйга толган аёл каби қор”ни кутишга мажбур қилади, иримига тўртта қорни унга раво кўрмай, ”минг алвонда товланади”, бироқ Баҳор бўла олмайди. ”Киш дегани” шеърида тасвирланган бу манзара ”Кишнинг сўнгги куни” шеърида давом эттирилиб, кишнинг жонузар ҳолатда баҳорга ўрин бўшатиши хос лавҳаларга тўлдирилган. Мана ўша ҳаракатлар оғушидаги сулув манзара:

Жон узгиси келмайди кишнинг,
Юммас сўлгин қовоқларини.
Суллайса ҳам абгор вужуди,
Йиғиштирмас оёқларини.
Қувғин руҳи дўнар булутга,
Қарғаларга кўчади жони.
Ва уларни ундайди кўкка,
Юзин ёпмоқ бўлиб осмоннинг.
Осмон эса сиғмас ўзига,
Тўлғоқ тутган каби безовта.
Туғилмоқда баҳор куёши,
Уни тўсмоқ энди бефойда. [1;78]

Интиқо олаётган киш қиёфаси шу хилда кўримли қилиб гавдалантирилган. Бунда шоир жонлантириш, ўхшатиш ва сифатлаш каби тасвирий воситалардан фойдаланган эса-да, нима учундир қофияларнинг тўқ ва жарангдор бўлишига етарли эътибор бермаган. Хуллас, киш шундай бир фаслки, ҳамиша унда куёшни – иссиқни соғиниш изтироб билан яшайсан, киши. Шу маънода киш ва куёш контрасти фасл моҳиятини белгилайди. ”Киш тонгидаги туш” шеърида шу моҳият туш воситасида табиий таҳлил қилинган. Лирик қаҳрамон ўзини булутлар этагида осилганча куёшни киш булутларидан қутқазиб илинжида ва сарсари кезаётганини туш кўради. Ниҳоят у осмонга чўзиқ қўли билан ”Қайлардасан, куёшим?..” дея чўчиб кўзини очган ҳолда уйғониб кетади. Шоир туш

воситасида ҳам қуёшли кунлар соғинчини ифодалаш орқали ҳаётсеварлик туйғусини тараннум этган.

Адабиётлар:

1. Хаёлинг мен билан (шеърлар, ғазаллар, мухаммаслар, достон)–”Бухоро” нашриёти, 1997, 10,5 б.т.
2. Сунбула (Достон, шеърлар, ғазаллар).–”Бухоро” нашриёти, 2002, 9,0 б.т.
3. Amonova Z. CONFLICT INTERPRETATION IN CLASSICAL LITERATURE //Конференции. – 2020.
4. Rajabova M. B., Akhrorova Z. R. UVAYS QARANIY IN THE INTERPRETATION OF FARIDUDDIN ATTAR AND ALISHER NAVOI //Scientific reports of Bukhara State University. – 2020. – Т. 4. – №. 2. – С. 219-223.
5. Amonova Z. K. NASIMI AND LUTFI //АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТЮРКОЛОГИИ: РОССИЯ И ТЮРКО-МУСУЛЬМАНСКИЙ МИР. – 2021. – С. 67-68.
6. Вақоевна R. M., Охунjonovna S. H., Qodirovna A. Z. ANALYTICAL AND SYNTHESIZED FOLKLORISM IN NAVOI'S WORK //Journal of Contemporary Issues in Business and Government. – 2021. – Т. 27. – №. 2. – С. 1626-1633.
7. Safarova H. HAPPINESS IS THE FLAG LANGUAGE, FROM HAPPINESS I AM ALSO A TONGUE! //ON THE EXAMPLE OF THE WORK OF THE POET SAMANDAR VOHIDOV//Конференции.–2020.
8. Qodirova N. S. SOME CHARACTERISTIC FEATURES, SKILLS AND STYLE OF THE LITERARY CRITIC //Web of Scholar. – 2018. – Т. 5. – №. 2. – С. 32-35.
9. Darmon U., Rano R., Dilshod R. The Stylization of Prose Tales in Uzbek Children's Literature //Religación. – Т. 4. – С. 170-174.
10. Rajabova R. Z. A LITERARY RIDDLE FROM A FOLK RIDDLE //European Scientific Conference. – 2020. – С. 139-141.
11. Eshonqulov H. The Alisher Navoiy oshiqona g‘azallarining badiiy qurilishiga oid o‘ziga xosliklar //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 3. – №. 3.
12. Eshonqulov H. Navoiy gulshani: SO THAT MY EYES DON'T FALL INTO ANOTHER THAN THE BLESSED FACE //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2020. – Т. 1. – №. 1.
13. Qodirova N. S. Problems Of Style And Creative Individuality In Literature //International Journal of Progressive Sciences and Technologies. – 2021. – Т. 25. – №. 2. – С. 254-260.
14. NEMATOVNA A. S., SAIDBURKHONOVNA K. N., BEKMURODOVNA K. O. METHODOLOGY AND SKILLS PROBLEMS //Journal of Contemporary Issues in Business & Government. – 2021. – Т. 27. – №. 5.
15. Akhmedova S. N., Khudoykulova M. Development of Literary Critical Debate Genre. – 2021.
16. Murodov G. Zaliliy: Biografiya va badiiy ijod //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2020. – Т. 1. – №. 1.
17. Муродов Г. Н. Литературно-художественная общность романов Абдулла Кадири //Вестник Южно-Уральского государственного гуманитарно-педагогического университета. – 2012. – №. 2.
18. Qodirova R. ABDULLA ARIPOV'S WORK DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE IS INTERPRETED BY NUMAN RAKHIMJANOV //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 7. – №. 7.
19. Қодирова Н. БАҲС-МУНОЗАРА ЖАНРИДА МУНАҚҚИД УСЛУБИ //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2020. – Т. 1. – №. 1.
20. Қодирова Н. APPEARANCE OF A CRITICAL STYLE IN RELATION TO NEW UZBEK LITERATURE //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 7. – №. 7.
21. Rakhmiddinova S. Z. EY, SAFHAYI RUXSORING AZAL XATIDIN INSHO //SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA STATE UNIVERSITY. – С. 112.

Kumar Rauaj kizi Perdebaeva. Gazeta dizayniniń onıń mazmunına tásiri	195
Алима Кудияровна Пирниязова. К вопросу национально-культурной семантики фразеологизмов каракалпакского языка	198
Mahmud Rajabov. Til korpusi, uning mohiyati va korpusga bo‘lgan ehtiyoj.....	201
М.Раҳимова. Номема ва семеманинг ўзаро муносабати	204
Умида Раҳимова. Ҳамид олимжон ижодида қофия	206
Doniyorbek Rustamov. Jadid ma’rifatparvari Mahmudxo‘ja Behbudiyning til borasidagi qarashlari	208
Nigora Oxunjonovna Safarova, Miraziz Ikromovich Ismatullayev. Latifalarning boshqa og‘zaki epik hamda kulgiga asoslanuvchi janrlar bilan munosabati	213
Сафарова Ҳилола Охунжонова. Қуёшни – иссиқни соғиниш изтироби.....	216
Султанова Ш. Грамматик терминлар таракқиётига оид.....	218
Maftuna Zoir qizi Safarova. Alisher Navoiy ijodida etnonimlarning qo‘llanilishi.....	221
Mohinur Raxmiddinova Sayliyeva. Margaret Mitchellning “Shamollarda qolgan hislarim” asaridagi frazeologizmlarning funksional-diskursiv xususiyatlari	224
Sobirova Dilnoza Rasulovna. Tibbiy reklamalarning struktur xususiyatlari.....	227
Mahira Rasulevna Saidova, Jasmin Ulug‘bekovna Kurbanova. Rus guruhlarda sinonimlar vositasida nutq madaniyatini shakllantirish.....	229
Ш.Ҳ.Шаҳобиддинова, Д.А.Рустамов. Шахслараро мулоқот тизими	230
Ergasheva Maftuna Bayramaliyevna. Jon Steynbekning “Javohir” asari xususida.....	232
Aziza Raimjanovna Shaymardanova. O‘zbek tilining intralingval lakunalari.....	234
Отабек Улашевич Шукуров. Термин неологизмлар хусусида.....	237
Гули Ибрагимовна Тоирова. Ўзбек тилининг миллий корпусини яратишда лингвистик моделлардан фойдаланиш	239
Ш.Д.Турдикулов. Сурхондарё митраумлари топонимиканинг ўрганиш объекти сифатида	244
Zulfiya Nozimovna To‘yeva. Bayon – ona tili ta’limining pragmatik-didaktik vositasi	246
Қаҳрамон Раҳимбоевич Тўхсанов. Архаизм ва таржима.....	250
Tojiyeva Nargizaxon Elmurod qizi, Fattoyev Shohjahon Yorqin o'g'li. O`zbek tilini o`qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati.....	254
Усмонова София Алимовна. Аппеллятив ва топоним	256
Xamidov Mansur Abdumannovich. O‘zbek tili paremiologik birliklarida somatik so‘zlar salmog‘i	258
Nigora Xudoyorova, Xumora Ismoilova. “Devoni Foni”da shoir ijodiy uslubi.....	259
Nurislom Iskandarovich Khursanov. Semantic groups of behavioral verbs in uzbek and english.....	262
Ўғлоной Алламуродовна Худайназарова. Инглиз тилидаги мифоним компонентли фразеологизмларнинг сиёсий доирада қўлланилиши.....	264
Umida Ibrohim qizi Yahyojeva. -Ona affiksli yasama ravishlar, ularning lug‘atlardagi ifodasi	266
Дилором Нигматовна Юлдашева. Фразема и ее синтаксический анализ	268
Юлдошева Нилуфар Эргашевна. Содда гапнинг структур тузилишини ўрганишга доир ёндашувлар.....	271
Dildora Yunus qizi Yusupova. Shoir Halima Xudoyberdiyeva she’riyati tilini o‘rganish zarurati.....	275